

SITRA

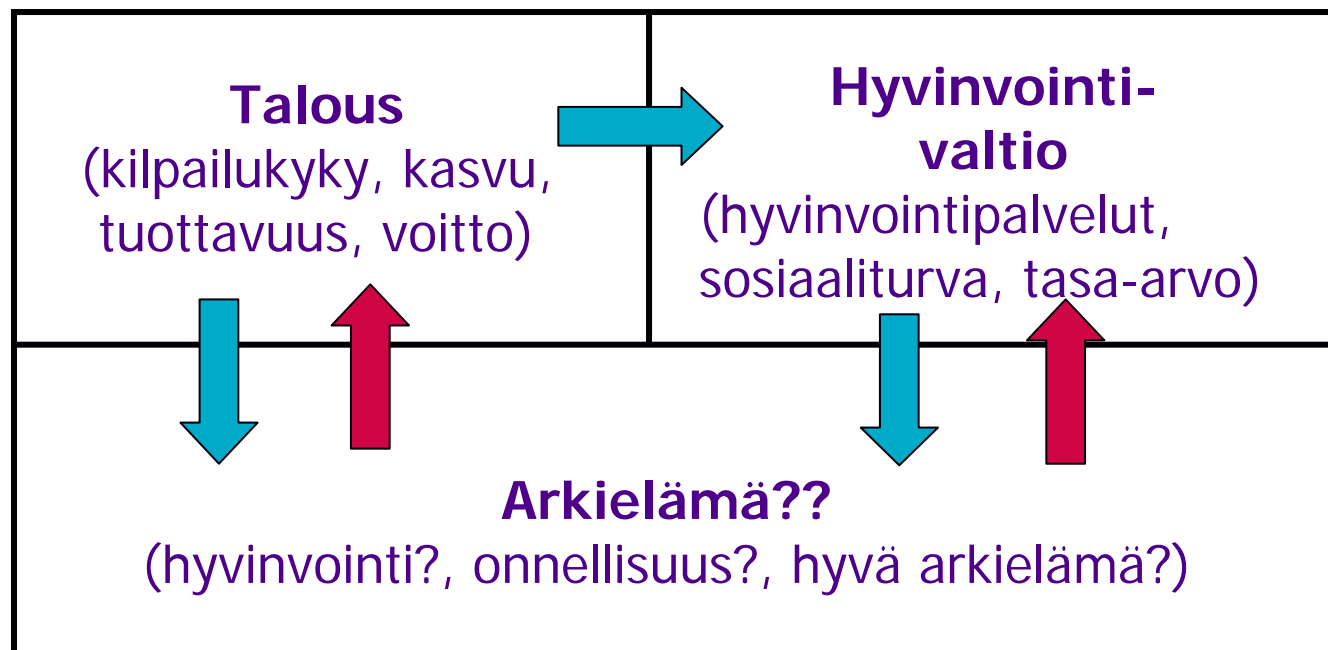
Kommentti "Yksilön ääni"-kirjaan

Timo Hämäläinen

Suomen itsenäisyyden juhlarahasto

Maailmantalouden murros ja hyvinvointivaltion haasteet dominoivat yhteiskunnallista keskustelua - arkielämän hyvinvoinnin murros jäänyt huomiotta

Lähde: Habermas (1987, Vol. 2)

Hyvinvoinnin muuttuvat tekijät

YHTEISKUNNAN TOIMINTAPUITTEET

- Luonnon ympäristö
- Väestörakenne
- Teknologia
- Kulttuuri
- Instituutiot (regulaatio)
- Poliittikka
- Media
- Talous
- Työelämä

RESURSSIT JA TOIMINTA-MAHDOLLISUUDET

- Osaaminen
- Informaatio
- Tulot ja varallisuus
- Fyysinen ja henkinen terveys
- Aika
- Sosiaalinen pääoma
- Luonnonvarat
- Poliittinen voima

ARKIPÄIVÄN TOIMINTA JA ROOLIT

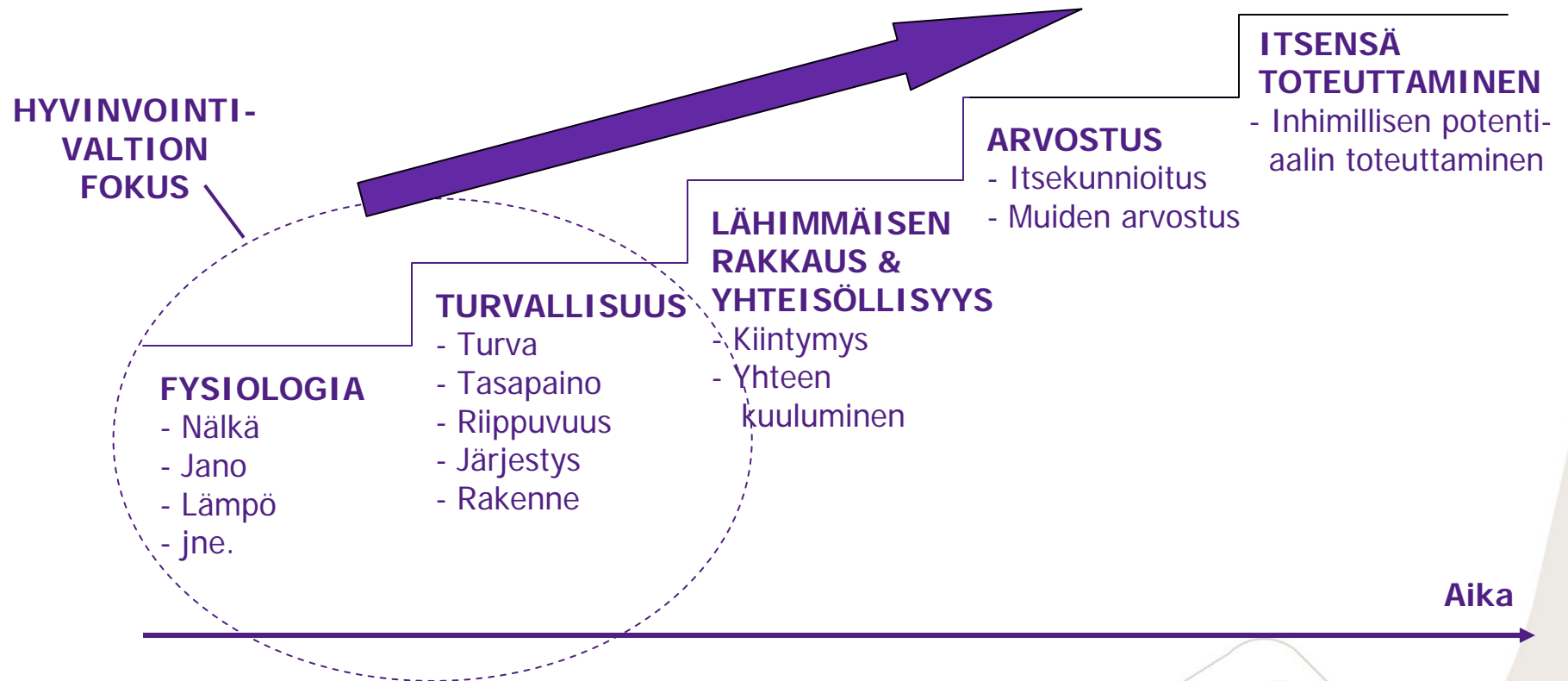
- Työntekijä
- Perheenjäsen
- Sukulainen
- Ystävä
- Harrastaja
- Kuluttaja
- Asiakas
- Kansalainen

TARPEIDEN TYYDYTYKSI

- Fysiologiset
- Turvallisuus
- Lähimmäisen rakkaus & yhteisöllisyys
- Arvostus
- Itsensä toteuttaminen

YKSILÖN HYVINVOINTI

Sosiaalisten suhteiden merkitys kasvaa

Lähde: Abraham Maslow

Loputtomien valintojen yhteiskunta

- Suomalaisen talouspolitiikan ja hyvinvointivaltion keskeinen tavoite on ollut lisätä kansalaisten käytössä olevia resursseja, toimintamahdollisuuksia ja vapauksia.
- Tämä tavoite on saavutettu erinomaisesti: Suomalaisilla on nykyään enemmän resursseja, toimintamahdollisuuksia, vapauksia ja vaihtoehtoja kuin koskaan aiemmin.
- Samalla arkielämästä on tullut aiempaa monimutkaisempaa ja dynaamisempaa, siitä kunnialla selviäminen vaatii erilaista osaamista kuin aiemmin. Vauraaseen ja vapaaseen yhteiskuntaan liittyy myös *valinnan pakko*.
- Tällaisessa *loputtomien valintojen yhteiskunnassa* hyvin muutokseen sopeutuvat kansalaiset voivat saavuttaa erittäin korkean hyvinvoinnin tason.
- Monille uusi yhteiskunnallinen tilanne on kuitenkin luonut *elämänhallintaan liittyviä ongelmia*, jotka uhkaavat heidän henkilökohtaista hyvinvointiaan ja muodostavat uudenlaisia yhteiskunnallisia ongelmia.

Hyvien valintojen vaikeus

- Loputtomien valintojen yhteiskunnassa ihmiset saavat ja joutuvat tekemään paljon enemmän omaan ja toisten hyvinvointiin liittyviä päätöksiä.
- Valitettavasti ihmiset tekevät omaan hyvinvointiinsa vaikuttavia päätöksiä hyvin lyhytnäköisesti.
- Heillä on erityisen suuria vaikeuksia arvioida päätöstensä ja toimintansa hyvinvointivaikutuksia, jos niiden (a) *vaikutus ulottuu pitkälle tulevaisuuteen* ja/tai jos heidän (b) *elinympäristössään tapahtuu suuria muutoksia* (Kahneman & kumpp. 2006).
- Nyky-yhteiskunta tekee mahdolliseksi monia uusia elämäntapoja ja toimintamalleja, jotka ovat parantavat yksilön hyvinvointia lyhyellä tähtämellä, mutta vähentävät joko hänen omaa tai muiden hyvinvointia pitkällä aikavälillä.
- Likinäköinen päätöksenteko johtaa helposti siihen, että yksittäiseen päätökseen liittyvä negatiivinen pitkän aikavälin hyvinvointivaikutus sivuutetaan helposti, vaikka se olisi tiedossa.
- Omien elämäntapojen negatiivisten pitkän aikavälin seurausten huomiotta jättäminen johtuu myös yhteiskunnan kasvaneesta itsekkyydestä ("mulle-kaikki-heti"-kulttuuri).

Esimerkkejä päätöksistä, joihin liittyy negatiivisia pitkän aikavälin hyvinvointiseurauksia

- Epäterveellinen ravitsemus ja riittämätön liikunta → ylipaino ja siihen liittyvät sairaudet
- Alkoholin, tupakan ja huumeiden käyttö → riippuvuudet, sairaudet ja kuolleisuus
- Kova panostus omaan työuraan ja harrastuksiin → läheissuhteet ja lasten kasvatus kärsivät
- Lasten hankkimisen lykkääminen → lapsettomuus, väestön vanheneminen
- Avioero → sosiaalinen tuki vähenee, yksinhuoltajien köyhyys
- Matkustamisen ja autoilun lisääntyminen, autojen moottorikoon kasvu → ympäristöongelmat

Elämäntapojen "hyvyys" ja "huonous"?

- Kuka määrittelee mitkä elämäntavat ovat "huonoja", mitä yritetään muuttaa?
 - Vaarana on paternalismi, jossa yksilön vapauksia rajoitetaan hyvinvointia vähentävällä tavalla.
- ➔ Ohjenuoraksi käytöksen negatiiviset ulkoisvaikutukset?
- onko jostain elämän tyylistä välittömästi tai pitkällä aikavälillä haittaa (ml. kustannuksia) muille, kuin itselle?
- ➔ Ongelmaksi muodostuu käytös, josta aiheutuu välittömästi vain pieniä negatiivisia ulkoisvaikutuksia, mutta joka kumuloituessaan pitkällä aikavälillä tai monien ihmisten joukossa aiheuttaa merkittävän ongelman (tupakointi, lasten laiminlyönti, roskaaminen, jne.).

Ihmiset eivät usein ota huomioon näitä pieniä negatiivisia ulkoisvaikutuksia ja niihin on vaikea myös viranomaisten puuttua.

Hyvien päätösten tekeminen (elämänhallinta) on kuitenkin entistä vaikeampaa "loputtomien valintojen yhteiskunnassa".

Albert Hirschman (1970): Exit, Voice and Loyalty

Hyvinvointivaltio: No exit (ei vaihtoehtoja), No voice (ei ääntä, asiantuntija päättää) → passiivinen kansalainen, ei palauteinfoa, ei innovaatioita, heikko tuottavuus

Kilpailuvaltio: Some exit (kilpailu, vaihtoehdot), No voice (ei ääntä) → kuluttajakansalainen, huono palauteinfo, tuotantosuuntautuneita innovaatioita, parempi tuottavuus

Hyvinvoiva yhteiskunta: Exit (vaihtoehtoja, kilpailua), Voice (kansalaisen ääni ja osallistuminen) → Loyalty (uskollisuus, sitoutuminen) → vilkas dialogi, rikas informaatio, ihmislähtöisiä innovaatioita (kasvanut lisäarvo), sitoutuminen elämäntapojen parantamiseen → parantunut hyvinvointi

Back to basics!

1. Mitä on **hyvinvointi** nyky-yhteiskunnassa? Mitkä tekijät siihen vaikuttavat?
2. Mitä on **tasa-arvo** nyky-yhteiskunnassa?
 - Minkä suhteen? (tulojen?, sosiaalisten suhteiden? ajan? osaamisen?, jne.)
 - Kenen kesken? (maapallon ihmisten, suomalaisten, Suomessa asuvien, eri sukupolvien, yhteisöjen jäsenten, jne.)
3. Mitä on **solidaarisuus** nyky-yhteiskunnassa?
 - Solidaarisuus viittaa sosiaaliseen pääomaan, verkostoihin ja yhteisöihin, joiden jäsenet ovat ajattelu- ja käyttäytymismalleiltaan riittävän samankaltaisia.
 - Sosiaalisten suhteiden ja yhteisöllisyyden luonne on muuttunut merkittävästi viime vuosikymmeninä. Perinteiset sosiaaliset siteet ovat heikentyneet, tilalle tullut uusia.